

להחכם הספרדי ר"ח פאלני ז"ל (אבע"ו יו, כב) ראיתי דדעתו דאור הכוכבים לאו אור הוא, אלא דבפתור"א כתב (ס"ב) שיכול לברך במוש"ק לאור כוכבים (ראה ביאור הד"ל שם אות כא וכן רסח סי' שנו ומח שכתבתי מזה ביסודי ישרון ח"ה עמ' תצב ותודישנו לכאן) נראה דאור הוא.

כשיעורי בהלכות פסח נשאלתי, אם מותר לבדוק חמץ באור בטרי או חשמלי שאפשר לטלטלו ולהכניסו בחורין ובסדקין, האם נר מקרי האי שמברכין עליו בערב שבת ובמוצאי שבת, הרי להעת כמה אתרונים מברכין על הנהו נרות (ראה אריכות דברים מזה יסודי ישרון ח"ג עמ' קמח וכן ח"ה עמ' תצא) או דלמא שאני הכי, דצריך שיהא בידו להכניסו בחורין ובסדקין, שהרי נר של שמן שזמן וחלב אין בודקין בו אע"ג שמברכין על אורם. ואפילו להנהו אתרונים הסוכרים שגר חשמלי ובטרי פסול לנר שבת (שם ח"ג עמ' קמח) שאני התם דדעתם דצריך הישראל בעצמו להדליק הנר, משא"כ הכי דרס לאורה צריך שיוכל לבדוק יפה יפה ואסמכתא דידהו דבנר מתקיים חיפוש ביותר אין לחלק בין נר שעוה לנר אחר אלא היכי דחיישינן שמא לא יבדוק יפה משא"כ אחרת, א"כ אין לאסוד שהרי אורו מבהיק ויכול לקיים החיפוש ולבדוק יפה.

אח"ח 1234567

כביאורי האי שאילתא נשאלתי והלא אין בודקין לאור אבוקה, א"כ כמה ישתנה דינו דנר בטרי וחשמלי מדין אבוקה, לפענ"ד אין לדמות הגהו נרות לאבוקה, דאבוקה פירושו ב' נרות שדבכסם ביחד אע"ג שלא קלעם, אלא דהאש של הנהו ב' נרות מתחברת, ובודאי דדינא הכי היכי דקלעם (ראה אגודה פ"י דפסחים, מג"א תלג, ו ומש"כ בביאור הגר"א שם מהא דשבת כג, ב לענין מדורה) מיהו חומים דקים מפשתן או צמר גפן שנכרכו ונטעשו לפתילה אחת ונקבעו בנר, דעת התב"ש (סי' יא ס"קח) דלגר אחד גחשב (ראה כו"פ שם ס"ק ב), ולדעה זו הסכים הפמ"ג (יור"ד סי' יא שפ"ד ב וראה ג"כ מ"ב רצח, ה ומש"כ מזה ביסודי ישרון ח"ג עמ' ק"ג) וכן העיד הר"ת (סי' יא אות טו) בשם המחצהש"ק (בכת"י על הלכות שחיטה) שכתב דלוקחין נר כזה לבדיקת חמץ דהוי כנר אחד, וה"ח לנר בטרי וחשמלי, דהרי עיקר החסרון באבוקה לבדיקה הוא לא מפני שאורה רב אלא שקשה להכניס שלחבתה במסום צר ועוד דמפתח האדם מפני סכנת דליקה, ואע"ג דיש עוד ב' טעמים אחרים, שאורה לאחורי הכודס ואינו נח אלא דולק בקפיצות (ראה פסחים ח, א רש"י שם), וכבר העיר בכעין זה לענין נר שבת ידידי הגאון ר' אליעזר יהודה וולדינברג שליט"א (ראה שו"ת ציץ אליעזר ח"א סי' כ פ' יא) מדברי רמ"א (סי' תרעא, ד) דאין לעשותו כמדורה (ראה ג"כ שו"ת משפטי עוזיאל או"ח מה"ת סי' לד אות ב), מ"מ רוב הפוסקים לא הזכירו הנהו טעמים אחרים ועוד דגם בנר בטרי וחשמלי אין הנהו טעמים, לכן נ"ל דאין לדמות בנידונינו לאבוקה, הואיל ואורן רב ויכול להכניסן בחורין ובסדקין שפיר יש להתירן.

בביאורי האי הלכתא קבלתי מכן ידידי המנוח הרב הנאון ר' הלל פוסק ז"ל ספרו „הלל אומר” — וראיתי (או"ח דלא) שנשאל בזה ודעתו לאיסורא, וטעמו ונימוקו שא"א להכניסו בחורין ובסדקין, א"כ אין הבדיקה יפה ועוד דירא לנגוע בידיו בצדדי האור מפני זרם החשמל וטרוד ולא יכרוס יפה. ולפענ"ד זה לא ניתן להאמר היום עם התפתחות הטכניקה, בפרט דכל החוטים מכוסים ומשתמשים בהם יום יום בכל מיני עבודות כבתי אפל וכתאים ומכניסים אותם לכל מקום צר והרופאים דהיום מכניסים הנרות אלה לחדרי הבטן, הפה ובכל מקומות הסתרים ואין פוצה פה לוטר שיש סכנה בדבר, א"כ י"ל הואיל ובדורינו אין לחשוש לזה חשש לי' ידידי המנוח הרב הנאון ר' הלל פוסק ז"ל, אין בזה טעם לאיסורא וזהו דכתב הנאון מהרש"ס ז"ל (טוטו"ד תליחאי סי' סו) להתיר לשחוט כשהגר עומד בעששית אע"ג דזכוכית מפסקת בין הנר והשוחט, דלענין חמץ דעת המג"א (תלג, ד) דחלון שיש בו זכוכית לכ"ע אסור לכרוס כנדרו, הנחו טעמא דאינו יכול לראות בחורין ובסדקין, נראה דבאם יכול לחגיע ולכרוס בכל מקום שפיר דמי.

1234567

אוצר החכמה

בסדרי דברי לדמוס ראיתי בשערים מצונים בהלכה (סיא, ד) שדן בשאילתא זו ותומך יתירותיו להתיירא בדברי הבית יצחק (יור"ד סי' סב) שהתיר להתליק נרות חשמל ולצאת ידי חובת נר שבת (ראה ספרי יסודי ישראל ח"ג עמ' סמ"ח), וכן הורה בספר „חק לישראל” (עמ' מז בהגהה) הכולל דיני ערב פסח שחל בשבת ובשול"ת יביע אומר (ח"ד סי' ט) האריך באריכות להתירא במקום הצורך ואין לו נר של שעה דבו מצוה מן המוכרח כמבואר בארתות חיים (ראה חו"מ אות ח) והמוב והנאות לבדיקה עיי"ש.

האם מהראוי לכבות החשמל בחדר בשעת הבדיקה

נשאלתי מבחור ישיבה, אם ראוי לכבות החשמל בשעה שבדקין את החמץ שלא יחשב כשהגא בטיהורא, העיקרו של אור הנר כלילה מפני שיפה לבדיקה, וזה כלילה, אבל ביום מחשיך (ראה פסחים ד, א רש"י ד"ה ואור הנר), בעיוגי בדבר ראיתי הא דביאר השפת אמת (שם ד"ה אמר רנב"י) שאז הזמן מפני שיפה נר לבדיקה וכהא דאמרו בירושלמי (פ"א דפסחים ה"א) „דלא כמה הוא דמטהר כלילה הוא מנדר ביממא, דאמר רב הונא כד הוינא ערקין באילן בוטיתא דסדרא, היו מדליקין עלינו נרות, בשעה שהיו כהין היינו יודעין שהוא יום וכשעה שהיו מבהיקין היינו יודעין שהוא לילה” (ראה ר"ן פסחים שם), הרי דבדיקה בנר מחני רק כשהחדר אינו מאיר ביום, א"כ מהראוי שבשעת בדיקה ישתדלו לכבות הנרות כדי שיראו ויכרוס יפה.

כד נעיינ בזה נראה דלאו דינא הכי, שעיקרו של אור הנר דיפה לבדיקה הוא דיכול לבדוק בו בכל מקום ולראות, ואם היינו אומרים שעיקר הטעם משום דבני אדם מצוין אז בבתיהם, היינו אומרים אפילו ביום, לכן אמרו ג"כ הטעם משום שאור הנר יפה לבדיקה (ראה מזה יד דוד על פסחים שם) והיות שהוא בודק ורואה אין הארת הנר מפריע לו דאין אורו רב כאור היום ולא אמרינן שרגא בטיהרא, ושפיר יכול לבדוק כדבעי (ראה חקת הפסח לר"י טייב תלג, א).

בסדרי דברי לרפום קבלתי למטה הגדה של פסח עם ביאור „מועדים וזמנים“ מהרב הגאון ר' משה שמרנבוך שליט"א, וראיתי (עמ' ג הערה א) שדן בזה והביא שראה פנים לכאן ולכאן, ודעתו היות שאור החשמל אינו אלים כאור היום לכן אין להספיד.

והלאם ראיתי במנחת בכורים שכתב כשבדק ביום י"ד יסתום חלונותיו ויבדוק לאור הנר, נראה הדעתו דהאור מפריע לבדיקת הנר. מיהו לא ראיתי לאחד מהאחרונים שיוחה בן, לכן נראה דאין להחמיר לכבות החשמל ופוס חזי מה עמא תבר.

ההכנות לשם בדיקת חמץ

כתב הרמ"א (תלג, יא) בשם המרדכי (ראה ריש פסחים) וכל אדם צריך לכבד חדריו סודם הבדיקה, ומנהג ישראל שסודם החג רוחצין הכל ומנקרין ומחפשיין היטב כל המקומות, ואע"פ שנסו הבית כדבעי, מ"מ חל חובת בדיקה כליל י"ד בחורין ובסדקין כתקנת חז"ל ואין להקל בבדיקה שעושיין דרך העברה בעלמא כמה חדרים בשעה מועטת. ובן כתב הראב"ן (ראה סי' ז בריש ספרו וכן בביאורו על המסכת פסחים) בני אדם המטאמאין ומכבדין את חדריהן ואת עליותיהן בוי"ב או בוי"ג בניסן ועם כיבודן בודקין אותן מחמץ ומשמרין שלא להכניס שם שוב חמץ אעפ"כ צריכין לבדוק אור י"ד, וראיתו מירושלמי (פסחים פ"א ה"א) ר' מני בעי (ראה הגירסא לפנינו ר' יוסה — ועיין מרדכי פסחים רמז תקלה) חצרות שבירושלים שאופין (גירסתינו שאובלין) שם חלות תודה ורסיקי נזיר מהו שיהיו צריכין בדיקה, ומשיב בלא כך אינן בדוקות מן הנותר, כלומר והלא ככל יום כשאובלין שם חלות תודה ורסיקי נזיר בודקין מה שנותר ושורפין אותו כדכתיב (שמות כט) „וישרפת את הנותר באש“ וכיון שגברק וגשרף מה צורך לבדיקה זו, ומשיב יבא כהדא תני ר' זכרי' חתני' דר' לוי נדה חומפת וסורקת כהנת אינה חופפת וסורקת, נדה כהנת חופפת וסורקת שלא תחלוס בין נדה לנדה, אף הכא שלא תחלוס בין ביעור לביעור, לפיכך אור לוי"ד שהוא זמן בדיקה חל חובת ביעור ולשאינו בדוק.